

Andrej Kalaš – Zuzana Zelinová:

Hésiodos ako učiteľ Grékov. Pramene, preklady a interpretácie didaktickej poézie Práce a dni, Štít

Bratislava: Iris, 2025, 284 s.

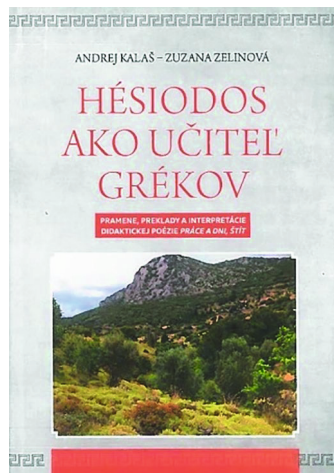


This work is licensed under a Creative Commons
Attribution-NonCommercial 4.0 International Public License.

Hésiodos z Askry je po Homérovi druhým najstarším gréckym básnikom a zakladateľom žánru didaktického eposu. Vo svojom diele *Theogonia* („Pôvod bohov“) sa pokúsil o prvé systematické spracovanie rodokmeňa gréckych bohov; v epose *Erga kai hemerai* (známom ako „Práce a dni“) zas učí svojho brata Persa zásadám poctivého života na statku, kým v epýliu *Aspis* či *Scutum* (v preklade „Štít“) opisuje zápas hrdinu Herakla s Areovým synom Kyknom. Na rozdiel od češtiny, do slovenčiny Hésiodove diela až donedávna preložené neboli. Toho sa zhostila až autorská dvojica profesor Andrej Kalaš (Katedra filozofie a dejín filozofie, Filozofická fakulta

Univerzity Komenského v Bratislave) a doktorka Zuzana Zelinová (Filozofický ústav SAV), autori nedávneho prozaického prekladu a filologicko-filozofického výkladu Hésiodovej *Theogonie* (Kalaš – Zelinová 2022). Tí sa najnovšie podujali preložiť a patrične vyložiť aj jeho diela *Práce a dni* a *Štít*, ukazujúc, že Hésioda treba brať do úvahy nielen ako básnika, ale aj ako filozofa.

Ich publikáciu možno rozdeliť na prekladovú a výkladovú časť, pričom tá výkladová (tvoriaca asi štvrtinu knihy) pozostáva zo siedmich kapitol. V tej prvej uvádzajú autori epos *Práce a dni* do kontextu Hésiodovho diela ako celku.



Spomínajú pritom všetky diela prisudzované básnikovi, vrátane tých nedochovaných, a poukazujú na to, že už antika mala sklon vidieť v Hésiodovi okrem básnika aj filozofa. V druhej kapitole autori prezentujú dielo *O pôvode bohov* ako úvod do *Prác a dní*, identifikujúc viaceré spoločné motívy týchto eposov, ako napríklad boj spravodlivosti s nespravodlivosťou, správne uctievanie bohov, pôvod železného veku, snahu harmonizovať svet bohov a ľudí, a samozrejme postavy Múz. Tretia kapitola je venovaná dielu *Práce a dni* vo všeobecnosti. Autorská dvojica ho opisuje ako výtvor na pomedzí didaktického eposu a mýtu, upozorňujúc na jeho početné autobiografické prvky. Osobitnú pozornosť venujú sporu medzi Hésiodom a jeho bratom Persom, vrámci ktorého opisujú básnikovo chápanie sváru a spravodlivosti. Štvrtá kapitola interpretuje Hésiodovo dielo z hľadiska morálnej filozofie (aretológie). Podľa autorov nejde len o poľnohospodársku príručku, ale aj o dielo výchovného charakteru, keďže básnik poučuje svojho brata o dôležitosti poctivosti a tvrdej práce. Dodávajú, že v jeho prípade možno hovoriť o tzv. etickom racionalizme, teda presvedčení, že na to, aby mohol človek dobro konať, musí ho najprv poznať. Piata kapitola je venovaná druhému preloženému dielu, Herakleovmu štítu. V nej autori okrem iného porovnávajú postavy Hésiodovho Herakla s Homérovým Achilleom. Šiesta a záverečná kapitola výkladovej časti publikácie opisuje Hésioda ako učiteľa starých Grékov, porovnávajúc jeho výchovný vplyv na dobovú spoločnosť s vplyvom Homéra a Sokrata. Táto kapitola konkrétne poukazuje na výchovnú funkciu kentaura Cheiróna a hrdinu Herakla, pričom naznačuje negatívny paideutický ideál Hésioda, ukazujúci človeku to, akým nebyť, a pozitívny ideál ľudskej bytosti nachádza v tvrdej a poctivej práci na poli.

Prekladová časť publikácie má bilingválny charakter, aký môžeme poznať z českej edície antickej literatúry z vydavateľstva Oikoymenh. Pôvodný starogrécky text prevzatý zo Solmsenovej oxfordskej edície (Solmsen 1970) je pre väčšiu prehľadnosť rozdelený na úseky v rozsahu niekoľko desiatok veršov. Za každým z nich nasleduje grécko-slovenský slovníček obsahujúci preklad a výklad tých najdôležitejších pojmov, ktorý treba oceniť o to viac, že nebýva štandardnou súčasťou prekladových publikácií, ani v spomínanej prestížnej edícii. Autori knihy volia prozaický preklad, ktorým sa do istej miery vzdávajú tradíciám českej a slovenskej klasickej filológie vyžadujúcej, aby sa básnické diela prekladali formou originálu. Treba však dodať, že v západných krajinách sú prozaické preklady antickej poézie pomerne bežné a že odpútanie sa od predpísanej básnickej formy na druhej strane umožňuje prekladateľom vo

väčšej miere pridržiavať sa významu východiskového textu. To, čo teda prekladané dielo v prozaickom prevedení stratí na umeleckom čare, môže zase získať na filologickej presnosti.

V súpise použitej literatúry umiestnenej za výkladovou časťou publikácie sú rovnomerne zastúpené relevantné odborné diela staršieho aj novšieho dáta, česko-slovenskej aj zahraničnej proveniencie. Zo zahraničných publikácií jasne prevažujú tie anglofónne. Autori čerpajú nielen z diel mytologických a filozofických, ale aj z tých, ktoré pojednávajú o antickej historiografii, vzdelávaní, literatúre či poetike. Nevyhýbajú sa ani práci s primárnymi zdrojmi, citujúc gréckych básnikov (Homér a Pindaros), historikov (Herodotos, Thukidydes, Xenofón či Plutarchos), ako aj filozofov (najmä Platón a Aristoteles). Pracujú aj s rímskymi autormi, a to s Ciceronom, Quintilianom a Vergíliom. Okrem českého prekladu od Julie Novákovej (1990) sa opierajú len o anglické preklady Hésioda, čo však nemusí byť na škodu, vzhľadom na to, čo že použité preklady pochádzajú z Oxfordskej a Harvardskej univerzity. Trocha prekvapujúca je absencia monumentálneho grécko-slovenského slovníka docentky Heleny Panczovej (2012), keďže latinsko-slovenský slovník profesora Júliusa Špaňára je v súpise uvedený. Autori pracujú s overeným anglickým slovníkom Lidell – Scott – Jones (1996). Pre lepší prehľad by bolo vhodné rozdeliť bibliografiu na primárne a sekundárne zdroje.

Publikácia obsahuje slovenské resumé. Absentujú však registre, ktoré by čitateľovi pomohli lepšie sa zorientovať v texte. Dielo prešlo riadnym recenzným konaním v rukách odborníčky na klasickú gréčtinu, doktorky Barbory Machajdíkovej (Katedra klasickej a semitskej filológie, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave) a docenta Michala Habaja (Ústav klasických študií, Filozofická fakulta Masarykovej Univerzity v Brne), špecialistu na dejiny antiky.

Publikácia profesora Kalaša a doktorky Zelinovej je prínosným dielom spájajúcim v sebe kvality odbornej monografie s filologickým prekladom. Po prvýkrát prináša do nášho prostredia preklad uvedených Hésiodových diel v slovenskom jazyku, predstavujúc ich tvorcu nielen ako básnika, ale aj ako filozofa. Nepochybne dobre poslúži bádateľom aj študentom v oblasti klasickej filológie a filozofie, ako aj religionistiky či didaktiky. Zároveň má potenciál poslúžiť ako solídny základ pre prípadné budúce prvé básnické spracovanie Hésiodových diel v slovenskom jazyku a podnietiť dosiaľ zanedbávaný výskum tohto autora aj v našom prostredí.

Viktor Wintner

Literatúra

- KALAŠ, A. – ZELINOVÁ, Z. (2022): *Hesiodov svet vo veršoch. Pramene a interpretácie*. Bratislava: Iris.
- SOLMSEN, F. (1970): *Hesiodi Theogonia, Opera et Dies, Scutum*. Oxford: Clarendon Press.
- NOVÁKOVÁ, J. (1990): *Zpěvy železného věku*. Praha: Svoboda.
- PANCZOVÁ, H. (2012): *Grécko-slovenský slovník: od Homéra po kresťanských autorov*. Bratislava: Lingea.
- LIDDELL, H. G. – SCOTT, R. – JONES, H. S. (1996): *A Greek-English Lexicon*. Oxford: Clarendon Press.

Viktor Wintner
Ústav klasických studií
Masarykova univerzita
Filozofická Fakulta
Arna Nováka 1
602 00 Brno
Česká republika
e-mail: 475669@mail.muni.cz
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6677-6571>

Katedra klasickej filológie
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika
Filozofická fakulta
Moyzesova 9
040 01 Košice
Slovenská republika